

ЛІТЕРАТУРА

1. Зазыкин В.Г. Психология в рекламе. – М.: ДатаСтром, 1992. – 231 с.
2. Фрейд З. Тотем и табу. – Тбилиси, 1991. – 198 с.

SUMMARY

Advertising, being important means of mass media in the system of ethnic communication makes a great impact on the forming stereotypes of public linguistic behaviour. However it is a developing sphere of activity with its rules still being only set up. There are no publications that analyse linguistic peculiarities of the advertisement and give any recommendations to make it expressive, literate and meeting ethic and aesthetic traditions of the Russian people. The article deals with verbal and non-verbal means of communication in advertising texts on the material of TV channel «NTV» (2007).

Юлія Жарікова

КАРТИНА СВІТУ ТА ЇЇ ВІДОБРАЖЕННЯ У ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ СКЛАДІ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ РУМЕЙСЬКОЇ МОВИ)

Статтю присвячено відображенню картини світу та мовної картині світу у фразеологічному складі мови, який яскраво виражає національне світосприйняття, національну культуру, ментальність етносу, побут, звичаї та традиції.

Ключові слова: картина світу, мовна картина світу, фразелогія, національна культура.

Картина світу є центральним поняттям концепції людини, що виражає специфіку буття.

Оскільки у формуванні картини світу беруть участь усі сторони психічної діяльності людини, починаючи з відчуттів, сприйняття, уявлень і закінчуючи вищими формами – мисленням і самосвідомістю людини, то будь-яка спроба виявити якийсь один процес, пов'язаний з формуванням картини світу у людини, неодмінно закінчиться невдачею. Людина

відчуває світ, споглядає його, осягає, пізнає, розуміє, осмислює, інтерпретує, відображає, перебуває в нім, уявляє собі «можливі світи». Образ світу виникає в різних актах світовідчуження, світобачення, світосприймання, в актах переживання світу як цілісності. Свідомість людини, що формує ідеальний образ зовнішнього світу, є не лише знання про об'єкт пізнання, що протистоїть суб'єктові, але також деяким емоційно забарвленим «переживанням», а в емоціях гносеологічна протилежність суб'єктивного і об'єктивного зникає, так що суб'єкт і об'єкт «переживаються» як щось єдине [6, с.20].

Функції картини світу витікають з природи і призначення в людській життєдіяльності світобачення, складовою частиною якого і є картина світу. Світобачення має дві базисні функції – інтерпретативну (здійснювати бачення світу) і витікаючу з неї регулятивну (служити орієнтиром у світі, бути універсальним орієнтиром людської життєдіяльності). Ці ж функції виконує і картина світу. Без картини світу як глобального образу світу не могла б здійснитися у всій своїй повноті життєдіяльність людини як біосоціальної істоти. На образ світу, що становить ядро світобачення людини, спирається людина в своїй соціокультурній діяльності. Без картини світу неможливим виявилось б людське спілкування і взаєморозуміння. Без неї не зміг би існувати весь соціокультурний організм з його механізмами трансляції і відтворення досвіду.

Картина світу – стрижень інтеграції людей, засіб гармонізації різних сфер людської життєдіяльності, їх зв'язки між собою. Картина світу як цілісний образ дійсності опосередкує всі акти людського світосприймання. Вона лежить в основі всіх актів світобачення, дозволяє осмислювати локальні ситуації в світі, події, що здійснюються в нім, допомагає створювати суб'єктивні образи об'єктивних локальних ситуацій.

Картина світу є базисним компонентом світобачення людини, тому сприяє тісному зв'язку і єдності знання і поведінки людей в суспільстві. Вона підкріплює цю єдність тенденцією до уніфікації плюралістичних образів реальності, прагненням до моністичного бачення дійсності [6, с. 25].

Мовна картина світу – це відбитий засобами мови образ свідомості-реальності, модель інтегрального знання про концептуальну систему уявлень, що репрезентуються мовою. Мовну картину світу прийнято відмежовувати від концептуальної, або когнітивної, моделі світу, яка є основою мовного втілення, словесної концептуалізації сукупності знань людини про світ [5, с. 44].

Мова – скарбниця національної культури народу. Весь життєвий досвід і всі досягнення культури фіксуються в мові, знаходять в ній дзеркальне відображення. Мова є формою вияву національної ментальності кожного народу. Національна ментальність є змістом національної мови. Мова, за допомогою якої найточніше, найповніше виявляється думка, дає змогу виявитися назовні ментальності народу, в якій у найбільш сконденсованому вигляді відбилися особливості життя і діяльності народу протягом століть, а в зв'язку з цим і вся своєрідність його сприйняття світу, його поглядів на нього [8, с.166]. Як зазначає В. Б. Касевич, «людина живе в світі мови («мова – будинок буття», за Хайдеггером), все, з чим вона має справу, дано їй через мову і переступити через мову, вступивши в безпосередній контакт зі світом, людина не в змозі» [2, с. 178]. Мова і породжувані нею тексти відображають когнітивні і культурні стереотипи відповідного співтовариства [2, с.260].

Національний компонент значення виявляється в одиницях всіх рівнів мови, але особливо чітко він простежується в лексиці, фразеології,

афористиці, правилах мовного етикету, текстах. Тому при вивченні будь-якої мови, особливо нерідної, необхідно враховувати один нюанс: будь-яка мова виражає національний дух і відображає національну культуру народу – носія цієї мови. Мова тісно пов'язана з національною психологією і з національною самобутністю народу, є засобом передачі національних традицій, стереотипів, звичок.

Національна специфіка мови може виявлятися на різних її рівнях, але найбільш яскраво вона представлена у фразеології, і не тільки в окремо взятому фразеологізмі, а й у всій фразеологічній системі.

У сфері фразеології виражається національний спосіб світосприйняття. Національний світ – це єдиний космос, у якому злиті людина та історичне природне оточення, яке впливає на соціальну психологію етносу, формує національний характер та визначає спрямованість практичної діяльності людини.

Вивчення семантики і внутрішньої форми фразеологічної одиниці дозволяє через усвідомлення смислових і питомих орієнтацій, зафіксованих у них, встановити особливості світобачення народу і реконструювати культурно-мовні архетипи, які розуміються як культурні першообрази, уявлення-символи про людину, її місце в світі та суспільстві. Саме фразеологічні вирази становлять найбільший інтерес у цьому плані, адже вони безпосередньо відбивають позамовну дійсність і мають образно-символічну основу. Дослідження фразеології у лінгвокультурологічному аспекті дозволяє виявити специфічні риси менталітету нації, що зумовлені особливостями світосприйняття, системою моральних вимог, норм, цінностей і принципами виховання.

Процес розуміння й аналізу фразеологізмів як мовних знаків національної культури – це шлях до пізнання менталітету народу.

Національно специфічними є ті фразеологічні одиниці (ФО), які віддзеркалюють у своїй внутрішній формі характерні особливості культури і побуту, тваринного і рослинного світу, народні звичаї, символіку. Так, наприклад, вивчаючи фольклорну спадщину греків Приазов'я слід відзначити дуже цікавий обряд, який знайшов своє відображення й у мові – обряд поховання. Він цікавий тим, що в нім, можливо, як в жодному іншому, зв'язок з батьківщиною предків у маріупольських греків виявився з особою символічністю. Померлому клали в руку монету (у Греції монету клали до рота). Гроші призначалися Харону, перевізникові душ померлих. Це була остання земна витрата, але використовувати гроші намічалось вже в іншому світі. За ці гроші Харон на своїй турі довозив душі померлих до брам Аїда, де вони зустрічалися з душами своїх далеких предків [2, с. 150]. Цей звичай відбився у фразеологізмах: «*Си паэнс эмбро, ма Харонс прата апису-с*» – Ти йдеш уперед, а Харон йде услід; «*Харонс иртын на пер канына ки тайфа-тын дрансан нас т ныф*» – Харон прийшов узяти когось, і всі поглянули на невістку. Тобто Харон є символом смерті у зазначених ФО.

Для фразеології кожної мови є характерними окремі образні компоненти та їх сполучення, навколо яких можуть утворюватись фразеотематичні групи. Більша частина лексем-компонентів ФО передає національні особливості завдяки усталеним народним асоціаціям, бо ФО з'являються у мові як знаки вторинної номінації дій, станів, які вже мають свої первинні назви. На основі постійних асоціативних зв'язків утворюється специфічна образність фразеологізмів, через яку постає національна специфіка мови, шляхи актуалізації семантики і форми ФО якої залежать від менталітету лінгвокультурної спільності. Специфічні обставини життя народу створюють свої, характерні тільки для однієї мови

вислови, приказки, прислів'я, що разом з іншими нормативними чинниками зумовлюють дух цієї мови, її національну самобутність. Слід відзначити, що господарський устрій надазовських греків в перші роки після переселення з Криму визначався переважно природними умовами, а також тим, що у колоністів не було потрібної кількості сільськогосподарського інвентаря для обробки землі. В умовах степу, який абсолютно міняв свою сувору подобу до весни, основним заняттям греків було вівчарство. На це, звичайно, вплинули і національні традиції, що сформувалися ще в Криму, де вівчарство також було їх головним заняттям. Тому вівчар був шанобливою людиною [2, с. 114]. Це відображено у прислів'ях та приказках. Наприклад, *«Дъыхос чубану та провата купадъ ти нышкны»* – «Без вівчаря вівці отарою не стануть»; *«Калос чубанус эш тэсира матя»* – «У гарного вівчаря – чотири ока» та ін.

Таким чином, у фразеології закодована інформація про своєрідну мовну картину світу, яка постає у процесі розгляду національно-культурних особливостей семантики ідіом.

Розвиток фразеології літературної мови за межами національної території свідчить про величезні внутрішні потенції живої мови, одиниці якої, утворюючи різноманітні, інколи зовсім несподівані сполуки, здатні передавати відтінки мислення. Аксіоматичним стало положення про те, що фразеологічний фонд мови визначає універсальність і характерні особливості будь-якої національної картини світу, що в його невичерпних надрах ми можемо дізнатися про побут того чи іншого народу, про його традиції і звичаї, про етикет поведінки, моральні настанови тощо. У грецьких сім'ях зважене слово батьків беззаперечно виконувалося дітьми. Це, як правило, робилося в спокійній обстановці, батьки дуже рідко карали дітей тілесно. Діти і без того були слухняні, поважали старших, боялися

порушити батьківське слово, його волю. Їм ні в якому разі не дозволялося не послухатися батька або матір, заподіяти комусь біль або повестися неввічливо. Навіть дорослі, одружені сини, якщо вони жили разом з батьками, негайно виконували батьківське розпорядження [4, с. 14]. Все це не могло не залишити слід у прислів'ях і приказках. Наприклад, *«Тыс тун тата-т ки т мана-т метра, атос тѣа эш сайму ах дѣавту-т та мкра»* – «Хто на батька і матір зважає, тому пошана своїх дітей дістанеться»; *«Ан иревс на се агапун та балайдѣа-с, агапа дѣафту-с т мана»* – «Якщо хочеш, щоб любили тебе твої діти, люби свою матір». Дітей змалку привчали до взаємодопомоги та взаємоповаги: *«Атѣарнос петѣен, ма то кало-т дѣулыя пепен»* – «Людина вмирає, але його добра справа не зникає»; *«Саипси тун атѣарпу, атот тѣа иси атѣарпус»* – «Поважай людину, тоді станеш людиною»

Як і мова взагалі, фразеологізми здатні відтворювати специфіку картини світу. Але картина світу не є дзеркальним відображенням навколишньої реальності, а її інтерпретацією, яка відбувається через мову. Отже, можна погодитися з тим, що різниця між мовами, більш, ніж різниця між знаками, це різниця світоглядів. Тобто, визначаючи різницю між мовами, ми водночас визначаємо різницю світоглядів. Виходячи з цього, специфіку національної картини світу можна визначити через специфіку мовного фонду.

Переважна більшість фразеологізмів має виразний національний колорит, зумовлений специфікою історичного розвитку народу та його мови. У той же час фразеологізми мають здатність накопичувати позамовну інформацію. Вони фіксують колективний досвід етносу і належать до тих мовних чинників, які розкривають специфіку національної картини світу.

Фразеологія утворюється на основі образного уявлення про дійсність і відображає побутово-емпіричний, історичний або духовний досвід мовного колективу. Цей досвід безумовно пов'язаний з культурними традиціями народу, бо суб'єкт номінації та мовленнєвої діяльності – це завжди суб'єкт національної культури, національного менталітету. Фразеологічний склад мови відображає особливості національного світобачення та самобутності народу. Подібне розуміння специфіки фразеології дозволило В. Телії образно назвати її «дзеркалом, в якому лінгвокультурна спільність ідентифікує свою національну свідомість» [7, с. 9]. Ідіоми – це «мова культури», яка «нав'язує» його носіям культурно-національне світосприйняття. Таку ж думку чітко висловив Б.О. Ларін: «Фразеологізми у власному смислі терміна завжди опосередковано відбивають погляди народу, суспільний устрій, ідеологію своєї епохи» [3, с. 156].

ЛІТЕРАТУРА

1. Джуха И. Г. Одиссея мариупольских греков: очерки истории. – Вологда, 1993. – 160 с.
2. Касевич В. Б. Буддизм. Картина мира. Язык. – Санкт-Петербург, 1996. – 288 с.
3. Ларин Б. А. О народной фразеологии // История русского языка и общее языкознание. – Москва, 1977. – 223 с.
4. Мазур П. И. Жемчужины народной мудрости. Этюды. – Мариуполь, 2006. – 40 с.
5. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология: Монография / Владимир Николаевич Манакин. – Киев, 2004. – 326 с.
6. Серебренников Б. А. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – Москва, 1988. – 216 с.

7. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический аспект, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – Москва, 1996. – 284 с.
8. Ткаченко О. Б. Українська мова і мовне життя світу. – Київ, 2004. – 272 с.

SUMMARY

The article is devoted to the reflection of the world picture and linguistic picture of the world in phraseology of language, which brightly expresses national perception of the world, national culture, mentality of nation, way of life, consuetudes and traditions

Keywords: world picture, linguistic picture of the world, phraseology, national culture.

Марина Нетреба

ЯЗЫКОВАЯ АГРЕССИЯ В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ

Свобода слова змінила не тільки роль ЗМІ в суспільстві, але й призвела до якісної зміни мови й стилю публікації, манери повідомлення. У цій статті характеризуються випадки виявів мовної агресії в публіцистичних текстах, встановлюються причини її виникнення. Подається визначення терміну «мовна агресія».

Социально значимая коммуникация в современном обществе напрямую связана с обменом информацией, поскольку без нее человек «информационной эры» не мыслит своего существования. Один из основных каналов, по которому общество получает информацию, - это средства массовой информации (СМИ). Сегодня признана актуальной проблема эскалации насилия в СМИ (исследуемая лингвистами как языковая агрессия), которая заключается в характере, способе «подачи материала».